

УДК 378.147:37.018:004:61-057.87

DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2023.02.085>

Ірина МЕЛЬНИЧУК

м. Тернопіль, Україна

ORCID ID 0000-0001-5527-0655

СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЦИНИ

Iryna MELNYCHUK

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Head of the Department of Higher Education Pedagogy and Social Sciences

of I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

CREATION OF AN INTERACTIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE MEDICAL SPECIALISTS

Анотація. У статті підкреслено актуальність використання інтерактивних технологій, форм і методів навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців медицини. Сутність інтерактивного навчання розкривається в контексті педагогіки співробітництва та активної діалогічної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Узагальнено, що діалогічність інтерактивного навчання сприяє уточненню рівня підготовленості студентів, що виявляється у сформованості професійних знань, умінь і навичок майбутніх фахівців медичної галузі. В інтерактивному освітньому середовищі студенти мають змогу продемонструвати своє розуміння мети, сутності, особливостей, спрямованості виконання професійних функцій. Аргументовано, що в інтерактивному навчальному середовищі студенти мають змогу набути відповідного досвіду діяльності в медичній сфері. Опанування професійних умінь і навичок відбувається у безпечних умовах навчання, що набуває особливої значущості в підготовці майбутніх лікарів і медичних сестер.

© Ірина Мельничук, 2023.

Використання інтерактивних технологій і методів зорієнтоване на створення інтерактивного освітнього середовища у медичних закладах вищої освіти. Інтерактивна взаємодія всіх учасників освітнього процесу спрямовується активізацією мисленнєвої діяльності студентів. Участь в інтерактивних вправах спонукає майбутніх медиків до самоосвіти, до апробації оптимальних та ефективних професійних дій у практичній діяльності. Конкретизовано основні ознаки інтерактивного навчання. До таких ознак віднесено: можливість активного спілкування його учасників для вирішення професійних завдань; використання різноманітних форм і методів професійно-комунікативної взаємодії майбутніх медиків; цілеспрямована рефлексія учасників інтерактивного освітнього процесу та оцінювання результатів міжособистісної взаємодії. Узагальнено, що інтерактивне навчання є технологічним процесом співпраці суб'єктів педагогічної взаємодії. Інтерактивне навчання розглянуто як організований педагогічний процес, основою якого є сукупність взаємопов'язаних активних співдій викладача і студентів. Підкреслено, що основною функцією викладача в умовах інтерактивного навчання є створення ефективного освітнього для саморозвитку майбутнього фахівця медицини та корегування цього процесу.

Ключові слова: інтерактивне навчання, фахівці медичної галузі, викладачі, діалог, інтеракції.

Abstract. The article emphasizes the relevance of using interactive technologies, forms and methods of training in the professional training of future medical specialists. The essence of interactive learning is revealed in the context of pedagogy of cooperation and active dialogic interaction of all participants in the educational process. In general, the dialogic nature of interactive learning contributes to clarifying the level of preparation of students, which is manifested in the formation of professional knowledge, abilities and skills of future specialists in the medical field. In an interactive educational environment, students have the opportunity to demonstrate their understanding of the purpose, essence, features, direction of professional functions. It is argued that in an interactive learning environment, students have the opportunity to gain relevant experience in the medical field. The acquisition of professional skills and abilities takes place in a safe learning environment, which is of particular importance in the training of future doctors and nurses. The use of interactive technologies and methods is aimed at creating an interactive educational environment in medical institutions of higher education. The interactive cooperation of all participants in the educational process is directed to the activation of students' intellectual activity. Participation in interactive exercises encourages future doctors to self-educate, to test optimal and effective professional actions in practical activities. The main features of interactive learning are specified. Such characteristics include the possibility of active communication of its participants to solve professional tasks; the use of various forms and methods of

professional and communicative interaction of future doctors; purposeful reflection of the participants of the interactive educational process and evaluation of the results of interpersonal interaction. It is summarized that interactive learning is a technological process of cooperation between subjects of pedagogical interaction. Interactive learning is considered as an organized pedagogical process, the basis of which is a set of interconnected active interactions between the teacher and students. It is emphasized that the main function of the teacher in the conditions of interactive learning is to create an effective educational for the self-development of the future medical specialist and to correct this process.

Keywords: *interactive learning, specialists in the medical field, teachers, dialogue, interactions.*

Постановка проблеми. Динамічні процеси, які відбуваються в глобалізованому світі, торкаються різних сфер суспільного розвитку, в тому числі й освітнього середовища вищої медичної школи. Вимоги до сучасного фахівця медицини не обмежуються лише специфікою роботи у сфері охорони здоров'я. Сучасний медик покликаний досконало володіти фаховими знаннями, вміннями, навичками й адекватно використовувати їх як у роботі за фахом, так і в ситуаціях міжособистісної взаємодії у професійному середовищі. Відтак набуває актуальності використання в освітньому процесі вищої медичної школи таких педагогічних форм і методів навчання, які сприятимуть створенню ефективного інтерактивного навчального середовища. Адже в умовах інтерактивного навчання відбувається організація співробітництва та діалогічно-полілогічної взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Роль викладача полягає в організації успішної педагогічної взаємодії, враховуючи особистісні якості студентів, мотивуючи майбутніх фахівців до активної навчально-пізнавальної діяльності, яка знайде відображення в активній професійній позиції, що постійно трансформується під впливом зовнішніх обставин та індивідуального зростання [Ягупов, 2003, с. 269].

Активна міжособистісна взаємодія студентів і викладачів в умовах інтерактивного навчання уможливорює встановлення стану розуміння майбутніми фахівцями медицини специфічного теоретичного матеріалу, сприяє виявленню сформованості суто професійних умінь і навичок та готовності до міжособистісної комунікації з колегами і пацієнтами. Студенти мають змогу не лише продемонструвати зразки ефективного виконання професійних функцій, а й пояснити цілеспрямованість, сутність, особливості виконання часткових дій і загальних процесів у роботі фахівців медицини.

Аналіз досліджень та публікацій дає змогу узагальнити, що інтерактивне навчання, започатковане ще в 90-х роках минулого століття, стало предметом наукових розвідок з метою обґрунтування доцільності його використання у різних освітніх середовищах. Так, у дослідженнях багатьох науковців (Т. Дуткевич, О. Комар, І. Осадченко, О. Пехота, Л. Пироженко, О. Пометун, Л. Ребуха, Л. Романишина, В. Скрипник та ін.) підкреслюється доцільність та ефективність інтерактивного навчання в системі сучасної вищої освіти.

Дослідники аргументують особливе значення інтерактивного навчання у підготовці майбутніх фахівців, для яких міжособистісна взаємодія є основою професійної діяльності, що відноситься і до професії представників сфери охорони здоров'я. Заслуговують на особливу увагу результати наукових досліджень, які відображені в таких працях: «Інтерактивний підручник для освітян ринкової системи освіти» (І. Підласий [Підласий, 2004]); «Енциклопедія інтерактивного навчання» (О. Пометун [Пометун, 2007]); важливо згадати концептуально-термінологічний аналіз основних визначень інтерактивного навчання (за М. Скрипником) та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні переваг, сутності та вимог до організації інтерактивного навчання майбутніх фахівців медицини.

Виклад основного матеріалу. У понятті «інтерактивний» спостерігаємо поєднання двох частин: «inter» – взаємний і «act» – діяти, робити. Відтак це поняття зазвичай використовується для пояснення процесу активної міжособистісної взаємодії. Стосовно освітнього середовища – інтерактивність потребує організації активної взаємодії всіх учасників освітнього процесу [Rebukha L., Kizyma T., & Pysmennyi V., 2020; Rebukha L., Rambu N., 2020]. Імпонують міркування науковців, котрі розглядають інтеракцію як «розвивальний процес навчання в контексті діалогу, активної взаємодії та спілкування його учасників» [Мельник, 2006, с. 15].

Отже, використання інтеракцій сприяє створенню інтерактивного освітнього середовища, в якому студенти мають змогу виявити такі особистісні утворення:

- логічність мислення, презентуючи нові ідеї для вирішення складних професійних завдань;
- критичність мислення, що виявляється у висловленні студентами власних суджень і висновків, особистісного ставлення до фактів, явищ і діяльності;
- творчі здібності, пропонуючи сучасні проекти чи моделі дослідження важливих медичних проблем;
- спостережливість та увагу, демонструючи готовність до оптимізації міжособистісної професійної взаємодії на різних рівнях;
- цілеспрямованість у досягненні високого рівня професійної та комунікативної компетентності, що сприяє формуванню впевненості у собі;
- самостійність, що сприятиме особистісному розвитку, самовизначенню, персоналізації, соціальній ідентифікації, формуванню професійного менталітету майбутніх фахівців [Мельничук, 2011].

Створення в освітньому середовищі вищої медичної школи інтерактивного докільця сприяє активізації професійно-комунікативної взаємодії студентів, що актуально в підготовці майбутніх фахівців сфери охорони здоров'я. Адже, апробуючи відповідну професійну роль у змодельованих професійно-інтерактивних ситуаціях, студенти мають змогу виявити власний рівень теоретичної та практичної підготовки, комунікативні здібності й уміння. У кожного з них виникає можливість продемонструвати й обговорити приклади професійних дій у співпраці з іншими студентами.

Діалогічність інтерактивного навчання сприяє уточненню рівня підготовленості студентів, що виявляється у сформованості професійних знань, умінь і навичок майбутніх фахівців медичної галузі. Участь в інтерактивних вправах спонукає майбутніх медиків до самоосвіти, до апробації оптимальних та ефективних професійних дій у практичній діяльності.

У створенні інтерактивного освітнього середовища беруть активну участь як викладачі, так і студенти. Якщо роль студентів виявляється в активності виконання запланованих викладачем завдань, то функціонал педагогічного персоналу медичного закладу вищої освіти полягає у науково-методичному забезпеченні інтерактивного заняття. У розробці такого заняття необхідно враховувати:

- логічний взаємозв'язок між темою, змістовим наповненням та очікуваними результатами;

- тривалість заняття та можливість і доцільність використання інтеракцій у вивченні конкретної теми;

- дотримання чіткого порядку, детермінованості та послідовності дій всіх учасників інтерактивної взаємодії на основі розробки покрокового плану проведення заняття;

- наявність чи створення адекватного діагностичного забезпечення для фіксації результатів навчально-пізнавальної діяльності та активності кожного студента, корекція та координація дій майбутніх фахівців медицини у процесі інтерактивного навчання.

Окреслені вимоги дають змогу розглядати інтерактивне навчання як технологічний процес в освітньому середовищі, основними ознаками якого є послідовність активних взаємодій у діяльності викладача та студентів. Таким чином створюється інтерактивне освітнє середовище, основними ознаками якого є:

- просторове обмеження інтерактивного заняття (навчальна аудиторія);

- часовий ліміт заняття, що проводиться згідно з навчальним планом і розкладом;

- організація активної міжособистісної взаємодії всіх учасників з урахуванням завдань та методичного забезпечення конкретного заняття, що передбачає створення умов для спільної діяльності студентів з різним рівнем підготовленості;

- усвідомлення кожним учасником інтерактивної взаємодії конкретної мети власної активності відповідно до окресленого очікуваного результату навчально-пізнавальної діяльності;

- можливість обговорення нових ефективних моделей професійно-міжособистісної взаємодії в медичному середовищі, які можуть бути використані в майбутній професійній діяльності фахівця медицини.

Зазвичай викладачі медичних закладів вищої освіти здебільшого основну увагу приділяють формуванню суто фаховим знанням і вмінням студентів. Для того, щоб мотивувати викладачів до використання сучасних педагогічних

інновацій у вищій медичній школі, необхідно аргументувати переваги, зокрема, інтерактивного навчання. До таких характерних ознак відносимо:

- високий рівень професійно-комунікативної взаємодії студентів з метою вирішення проблемних завдань і можливих професійних ситуацій, змодельованих викладачем, що дає змогу майбутнім медикам висловити власне розуміння проблемності ситуації, запропонувати варіанти її вирішення; презентувати ефективні зразки оптимальних професійних дій тощо;

- можливість використовувати різноманітні інтерактивні форми і методи професійно-комунікативної взаємодії, які дають змогу студентам продемонструвати рівень теоретичної підготовки та сформованості професійних умінь і навичок, результативність самоосвітньої та творчої діяльності, а викладачам – оцінити рівень готовності студентів до майбутньої професійної діяльності, рівень сформованості професійної компетентності чи іншої важливої ознаки фахівця медицини;

- створення умов для систематичної рефлексії діяльності всіх учасників інтерактивної взаємодії, що сприяє усвідомленню студентами власного професійного зростання (чи деградації);

- можливість засвоєння студентами оптимальних (можливо інноваційних) зразків професійної діяльності, та ефективних моделей професійно-комунікативної взаємодії;

- окреслення викладачами перспективи вносити необхідні уточнення, зміни, доповнення в методику проведення інтерактивного заняття з метою його вдосконалення.

Для досягнення очікуваних результатів від використання інтеракцій у професійній підготовці майбутніх фахівців медицини викладачам вищої медичної школи необхідно дотримуватися таких вимог:

- враховувати можливість досягнення високого рівня ефективності інтерактивної взаємодії в освітньому середовищі медичного закладу вищої освіти;

- визначити основні ознаки результативності професійно-комунікативної взаємодії студентів в умовах інтеракції;

- використовувати інтерактивні форми і методи проведення занять не стільки з метою модернізації професійної підготовки майбутніх медичних фахівців, а для отримання кращих результатів у порівнянні з традиційними умовами навчання;

- обирати такі інтерактивні технології, в яких враховуватиметься специфіка підготовки майбутніх фахівців медицини конкретної спеціальності (лікарів, стоматологів, фармацевтів, медичних сестер тощо);

- використовувати лише такі інтеракції, які відповідатимуть змісту дисципліни, темі заняття, окресленим цілям і завданням, що сприятимуть особистісному професійному становленню майбутніх фахівців сфери охорони здоров'я.

Отже, інтерактивна педагогічна співпраця спрямована на вдосконалення моделей поведінки та діяльності учасників педагогічного процесу. Тому основною метою організації інтерактивного навчального середовища у медичних закладах вищої освіти є створення викладачем таких умов професійної підготовки майбутніх лікарів чи медичних працівників, за яких кожен студент відчує свою успішність, інтелектуальні здібності, реалізацію, природний потенціал, самостійно буде здобувати знання та формувати власну професійну компетентність у процесі професійного розвитку.

Узагальнюючи особливості, вимоги, умови для ефективної організації інтерактивного навчання у вищій школі, ми враховували його контекстуальне розуміння як діалектичного процесу навчання, що має інформаційне і сучасне навчально-методичне наповнення, процесуально-діяльнісне спрямування професійного змісту, базується на активній професійно-комунікативній взаємодії всіх учасників інтерактивного заняття, сприяє самоаналізу і самооцінці студентами власного рівня знань, умінь і навичок, необхідних у професійній діяльності майбутніх фахівців медицини. Дослідники розглядають інтерактивне навчання як інноваційний процес, завдяки якому заняття відбуваються з використанням активних форм проблемно-діалогічного навчання – проблемних лекцій, семінарів, «мозкових штурмів», психодрам, диспутів, дебатів, діалогів, полілогів, прес-конференцій, ділових та дидактичних ігор, інсценувань, тренінгів тощо [Мельничук, 2011].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Створення інтерактивного освітнього середовища у вищій медичній школі передбачає ознайомлення викладачів із сутністю інтерактивного навчання та вимогами до його використання у закладах вищої освіти. Для успішного використання сучасних педагогічних інтерактивних технологій, форм і методів у професійній підготовці майбутніх фахівців медицини необхідно створити інтерактивне освітнє середовище, в якому студенти матимуть змогу виявити динаміку особистісного професійного становлення. Викладачі покликані враховувати основні ознаки інтерактивного освітнього середовища. Щоб мотивувати викладачів медичних закладів вищої освіти використовувати педагогічні інтерактивні технології, необхідно аргументувати переваги інтерактивного навчання й обов'язковість дотримання вимог у використанні інтеракцій для досягнення очікуваних результатів у професійній підготовці майбутніх фахівців медицини.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у розробці методичного забезпечення для проведення інтерактивних занять з майбутніми фахівцями медицини різних спеціальностей (лікарів, стоматологів, медичних сестер).

Список літератури

1. Мельник В. В. Інтеракція в освітньому процесі: технологія організації. Управління школою. 2006. № 23 (133). С.15–35.
2. Мельничук І. М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників засобами інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04. / Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2011. 585 с.
3. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. 616 с.
4. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144 с.
5. Rebukha L., Kizyma T., & Pysmennyi V. Значимість інтерактивних та практико-зорієнтованих ігор у процесі викладання фінансової грамотності в закладах освіти. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. 2020. Vol. 8(4), pp. 38–51.
6. Rebukha L., Rambu N. The Importance of Training Technologies in The Formation of Intercultural Competence of Future Socio-Humanitarian Professions. *Медична освіта : наук.-практ. журн. Тернопіль : ТНМУ*, 2020. № 2. С. 122–126.
7. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Либідь, 2003. 560 с.

References

1. Melnyk V. V. Interaktsiia v osvithnomu protsesi: tekhnolohiia orhanizatsii [Interaction in the educational process: technology of organization]. *Upravlinnia shkoloiu* [School Management]. 2006. № 23 (133). P. 15–35 [in Ukrainian].
2. Melnychuk I. M. Teoriia i metodyka profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii u vshchkykh navchalnykh zakladakh [Theory and methods of future social workers professional training by means of interactive technologies in the education of high learning]. Doctor's thesis. Ternopil, 2011. 585 p. [in Ukrainian].
3. Pidlasyi I. P. Praktychna pedahohika abo try tekhnolohii: interaktyvnyi pidruchnyk dlia pedahohiv rynkovoii systemy osvity [Practical pedagogy or three technologies: interactive textbook for educators of the market-based education system]. Kyiv: Vydavnychi Dim «Slovo», 2004. 616 p. [in Ukrainian].
4. Pometun, O. I. Entsyklopediia interaktyvnoho navchannia [Interactive learning encyclopedia]. Kyiv, 2007. 144 p. [in Ukrainian].
5. Rebukha L., Kizyma T., & Pysmennyi V. Znachymist interaktyvnykh ta praktyko-zoriietovanykh ihor u protsesi vykladannia finansovoi hramotnosti v zakladakh osvity [Significance of interactive and practice-oriented games

- in the process of teaching financial literacy in educational institutions]. Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology. 2020. Vol. 8(4), pp. 38–51. [in Ukrainian].
6. Rebukha L., Rambu N. The Importance of Training Technologies in The Formation of Intercultural Competence of Future Socio-Humanitarian Professions [The Importance of Training Technologies in The Formation of Intercultural Competence of Future Socio-Humanitarian Professions]. Medychna osvita : nauk.-prakt. zhurn. Ternopil : TNMU, 2020. № 2. P. 122–126. [in Ukrainian].
  7. Yahupov V. V. Pedahohika [Pedagogy]. Kyiv: Lybid, 2003. 560 p. [in Ukrainian].